

Wagner Péter: Afganisztán, Pakisztán és Irán migrációs kockázatai

Afganisztán: a migrációs nyomás fokozódik

Nemzetközi erők helyzete

A NATO 2003-ban indította el ISAF (International Security and Assistance Force) nevű műveletét, amely 2014. december 31-ig tartott. A művelet létszáma és célja fokozatosan bővült az évek során annak függvényében, hogy az Egyesült Államok aktuális adminisztrációja éppen mit tekintett fő prioritásának (az ISAF erőinek kb. kétharmadát mindig az USA adta, ez az arány szinte állandó volt a változó létszámadatok mellett is).¹ A kezdeti években a terrorizmus ellenes műveleteken volt a hangsúly, majd az államépítés és a kábítószer-ellenes küzdelem kapott főszerepet. Az Obama-adminisztráció inkább a felkelés-ellenes műveletekre, a tartományi szintű kormányzás hatékonyságára és az afgán biztonsági erők (ANSF) kiképzésére helyezte a hangsúlyt.

Ezekben a szempontokban egyértelműen megjelent az a szándék, hogy az USA és a NATO záros határidőn belül fel akarja majd adni a műveletet. 2010-ben formálisan is megszületett a döntés, hogy a NATO 2014. december 31-én befejezi a missziót, azaz addigra az afgán kormánynak és biztonsági erőknek készen kell majd állniuk, hogy saját maguk vegyék fel a harcot az ellenállással. Ebben természetesen a nemzetközi közösség továbbra is segítségére lesz Afganisztánnak: részben nemzetközi segélyek révén, részben a NATO-n keresztül nyújtott támogatásokkal. 2015. január elsejével indult el a Resolute Support művelet, amely a 2010-2012-es csúcsidezőszakhoz képest (150.000 NATO katona) csak mintegy 12000-15000 katonát állomásoztat Afganisztánban és ezek feladata sem a harcokban való részvétel, hanem a stratégiai (parancsnoki) szintű tanácsadás, mentorálás.

Mind a nemzetközi közösség, mind az elemzők nagy várakozással figyelik, hogy az afgán biztonsági erők miként lesznek képesek szavatolni az ország biztonságát. Történelmi emlékként mindenkiben él a szovjet kivonulás emléke, ami után az akkori ellenállás jelentősen megerősödött, majd 1992-ben a baloldali Nadzsibullah-rezsim összeomlott. Az

¹ A magyar részvétel az ISAF műveletben 12 főről indult, majd 2012-re elérte a csúcst, a kb. 550 főt.

analógia pontatlan, de ez lényegtelen az afgán közvélemény szempontjából, amely hasonló forgatókönyvtől tart.²

Az ellenállás, elsősorban a Tálibán mozgalom (az elmúlt hónapokban már az Iszlám Állam is felütötte a fejét) valóban megélénkült, jelentős vidéki területeket tudott kivonni a kormány ellenőrzése alól, és több várost is fenyeget. A biztonsági erők sikerességének egyik fokmérője katonai szemmel nem a civil áldozatok mértéke, hanem hogy képes-e megtartani a 34 tartományi „fővárost”, illetve a kb. 110 járási központot. Ebből a szempontból az ANSF sikeres, mivel csak egyetlen ilyen várost tudott ideiglenesen elfoglalni a Tálibán, de később azt is visszafoglalták a kormányerők.

A Tálibok kilátásait két esemény zavarta meg. Egyrészt nyilvánosságra került, hogy Omár molla, aki a szervezet alapítója, két éve meghalt. A haláleset elhallgatása és az új vezető személye miatt kisebb szakadások következtek be a Tálibánon belül. Másrészt megjelent az Iszlám Állam, amelyhez elsősorban a Tálibán keményvonalas tagjai és parancsnokai vándoroltak át, harcot hirdetve egykori társaik ellen. Ez utóbbi folyamattól azt várják elemzők, hogy felgyorsíthatja azokat a tárgyalásokat, amelyek akadozva már 2012 óta folynak az afgán kormány és a Tálibán vezetői között.

A menekülésre okot adhat az országszerke növekvő erőszak Afganisztánban

A 2015 első félévéről készült UNAMA (United Nations Assistance Mission in Afghanistan) jelentése szerint a civil halálos áldozatok száma némileg csökkent, a sebesültek száma nőtt az előző év hasonló időszakához képest (1,592 halott and 3,329 sebesült). Az áldozatok több mint 70 százalékaért az fegyveres ellenzéki szervezetek (mindenekelőtt a Tálibán mozgalom) tevékenysége tehető felelőssé, 16 százalékban pedig a kormányerők.³

Az erőszak számai mögött változó trendek láthatóak, a célzottan, személyeket érintő támadások, az emberrablások, az öngyilkos merénylők támadásai (az ellenzék részéről), és a légi műveletek (kormányerők részéről) okozta halálesetek száma nőtt. Az első félévben

² Az összeomlás oka a Szovjetunió összeomlása volt, amelynek évi több millió rubeles katonai és pénzügyi segélye nélkül nem tudott működni a rendszer.

³ UNAMA (2015): Afghanistan: Midyear report 2015. UNAMA, Kabul. 1-2. o.

http://unama.unmissions.org/Portals/UNAMA/human%20rights/2015/PoC%20Report%202015/UNAMA%20Protection%20of%20Civilians%20in%20Armed%20Conflict%20Midyear%20Report%202015_FINAL_%205%20August-new.pdf

elkövetett erőszak hatására mintegy 103.000 ember hagyta el lakóhelyét és lett belső menekült (IDP). Ez 43 százalékos növekedés 2014 azonos időszakához képest.⁴

A civil áldozatok számának viszonylagos stagnálásával szemben a 340.000 főre becsült afgán biztonsági erők, ANSF (185 ezer katona 157 ezer rendőr) veszteségei minden korábbi értéket meghaladtak. 2015 első felében az ANSF veszteségei kb 11.900 főt tettek ki (4100 halott, 7800 sebesült), ami több mint duplája az előző év azonos időszakában regisztrált veszteségeknek.⁵ Amerikai katonai tisztviselők ugyanakkor megjegyzik (és korábbi kutatások is alátámasztják), hogy az erőszak nem terjed az egész országra, hanem csak lakosság 25 százaléka által lakott területeket érintik.⁶ Mindezek a számok azt támasztják alá, hogy az erőszak jelentős mértékben nőtt Afganisztánban. 2015 első feléve a legerőszakosabb volt 2001 óta.

A NATO pénzügyi és katonai támogatása 2017-ig biztos, és a szövetség egyelőre nem döntötte el, hogy mi történjen ezután. Az afgán lakosság szemében ez a döntés – egyéb faktorok mellett – szintén a bizonytalanságot erősíti, mivel a nemzetközi katonai jelenlétet egyfajta biztosításnak tekinti a tálibok visszatérése ellen.

A menekülés másik oka: kilátástalan gazdasági helyzet

2013 óta Afganisztán növekvő gazdasági problémákkal küzd. 2001 után az átlagos gazdasági növekedés átlag évi 9 százalék volt. Ez a folyamatos növekedés egyrészt a nemzetközi erők növekvő jelenlétének (és költségének), másrészt a nemzetközi donorközösség által felajánlott forrásoknak, harmadrészt a kilátásokban bízó visszatérő diaszpóra közösség gazdasági aktivitásának volt köszönhető.

Ez az intenzív gazdasági növekedés 2013-ban megtorpant, a GDP növekedése 3,2 százalékra esett vissza, majd 2014-ben 2 százalékra, és ebben a NATO kivonulásának óriási szerepe volt. A katonai szervezet volt Afganisztán legnagyobb „megrendelője”: Kabul lakosságának 90 százaléka részesült valamilyen jövedelemben a fővárosban található 75 ISAF és ANSF bázis,

⁴ U. o. 9-10. o.

⁵ Afghanistan, September 2015. Monthly Forecast, Security Council Report, http://www.securitycouncilreport.org/monthly-forecast/2015-09/afghanistan_14.php, 2015-09-30

⁶ Kenneth Katzmann (2015): Afghanistan: Post-Taliban Governance, Security, and U.S. Policy. Congressional Research Service, Washington. 39. o.

létesítmény működésének köszönhetően. Hasonló volt a helyzet vidéken is, ahol néha egy-egy ISAF bázis volt az egyetlen olyan intézmény, amely nagytételben vett igénybe szolgáltatásokat a helyi lakosság körében, vagy jelentett fizetőképes keresletet. 2012-ben még 850 katonai bázis volt az országban, ez 2014-re 100-ra csökkent,⁷ 2015-ban pedig alig néhány tucatra.

Az afgán kormány bevételeinek majd egyharmadát adó vámbevételek 2014-ben 35 százalékkal csökkentek,⁸ év vége előtt kb. 540 millió dolláros hiány keletkezett, amelyet csak a nemzetközi közösség 190 millió dolláros gyorssegélyével, az Afgán Nemzeti Bank tartalékainak felhasználásával és néhány kiadás befagyasztásával lehetett kezelni.⁹ A gazdasági és politikai bizonytalanságok miatt (2014-ben elnökválasztások voltak, amelyek fokozták a politikai bizonytalanságot) a korrupció mértéke megnőtt. A korábban elfogadott 50-50 százalékos arány helyett (az állami bevételeknek csak a fele jut el kincstárba, a többit megtartják a tisztviselők) 2014-ben kb. 80. százalékra ugrott fel a költségbe el nem jutó összegek aránya Világbanki becslések szerint.¹⁰

Az egyetlen pozitívum gazdasági téren Kína és India növekvő befektetési hajlandósága Afganisztán ezermilliárd dollárba becsült ásványkincs-készletének kitermelésében. Korábban egy kínai cég nyerte el a világ legnagyobb nyíltszíni rézbányájának kitermelési jogát, bár a termelés idáig nem indult meg.

Iskolázottsági mutatók, menekültek útvonala

Az 1919 óta szinte folyamatos polgárháborús állapotok lerombolták még azokat a szerény fejlettségi eredményeket is, amelyeket addig elért az ország. Afganisztán az 1970-es években is a világ egyik legszegényebb legelmaradottabb országa volt. A szovjet beavatkozás következményeként afgánok milliói hagyták el az országot, elsősorban Pakisztán és Irán felé (általában attól függően, hogy melyik afgán etnikumból származott a menekült). 2001 után a

⁷ Lynne O'Donnell (2014): The Afghan War Economy Collapses. Foreign Policy. <http://foreignpolicy.com/2014/06/09/the-afghan-war-economy-collapses/>, 2015-09-30.

⁸ Trent Ruder (2015): Lessons and Opportunities, from the Tokyo Mutual Accountability Framework, USIP Special Report. 9. o. <http://www.usip.org/sites/default/files/SR378-Lessons-and-Opportunities-from-the-Tokyo-Mutual-Accountability-Framework.pdf>

⁹ William A. Byrd: Afghanistan's Continuing Fiscal Crisis: No End in Sight. USIP Peace Brief 185. 2. o. <http://www.usip.org/sites/default/files/PB185-Afghanistans-Continuing-Fiscal-Crisis-No-End-In-Sight.pdf>

¹⁰ Vanda Felbab-Brown (2015): Blood and hope in Afghanistan: A June 2015 update. Brookings. <http://www.brookings.edu/research/papers/2015/05/26-isis-taliban-afghanistan-felbabbrown#ftn44>

pozitív várakozások és a javuló biztonsági helyzet eredményeként az egykor négymilliós menekült populáció száma folyamatosan csökkent a két szomszédos országban. Ez a folyamat jelentősen lelassult, esetenként le is állt az elmúlt években a romló biztonsági helyzet miatt.

A UNCHR 2014 januári adatai szerint Pakisztánban 1,615,876, Iránban 840,158 afgán menekült él.¹¹ A két ország menekülttáboraiiban, illetve településein élő menekültekről kevés statisztikai adat ismert. A Danish Refugee Council által 2013-ban, a Pakisztánban élő menekültek egy része között készült felmérések szerint (önbevallás alapján) a megkérdezettek 46 százaléka volt írástudatlan, 57 százaléka képzetlen (unskilled), a gyerekek 82 százaléka nem járt iskolába.¹²

Az Iránban élő majd egymillió menekült kapcsán kevesebb információ áll rendelkezésre, ám mivel az országban sokkal jobb minőségű és általános a közoktatás (szemben Pakisztánnal) és mivel az iráni kormány biztosítja az oktatás lehetőségét a regisztrált menekülteknek, ezért feltételezhetjük, hogy közöttük – legalábbis a gyerekek esetében – az afgán átlagnál magasabb az írni-olvasni tudók aránya.¹³ Teljesen más elbírálás alá esik az a kb. félmillió afgán, aki illegálisan, gazdasági migránsként tartózkodik az országban, és akiknek (gyerekeiket is beleértve), semmilyen jogokat nem biztosít Irán.¹⁴

Az UNICEF 2011-es adatai szerint Afganisztánban a 15 év feletti férfiak körében az írástudatlanság 61 százalékos, a nők körében 67 százalékos. 2001 óta mind a nemzetközi közösség, mind az afgán kormány rendkívüli erőfeszítéseket tett az oktatás lehetőségének biztosítása érdekében. 2013-as hivatalos afgán adatok szerint a iskoláskorú gyerekek háromnegyedének van hozzáférése alap és középszintű oktatáshoz.¹⁵ Korábbi felmérések azt mutatják, hogy az iskolások kétharmad fiú, egyharmada lány. Az afgán társadalom rendkívül fiatal, a 30 milliós (becsült) lakosság kétharmada 24 évnél fiatalabb, a társadalom 80

¹¹ <http://www.resettlement.eu/page/afghan-refugees-iran-pakistan-0>

¹² (2015) Afghan refugees in Iran & Pakistan. European Resettlement Network. http://drc.dk/fileadmin/uploads/pdf/IA_PDF/Central_Asia/DRC_Pakistan_Socio-Economic_Survey_Report.pdf

¹³ Sharareh Jalali (214): Education opens doors for Afghan refugees in Iran. UNCHR <http://www.unhcr.org/539ef62d6.html>, 2015-09-30

¹⁴ Hisae Nakanishi (2005): Afghan Refugees and Migrants in Iran. Discussion Paper for Peace Building Studies No. 6. http://peacebuilding.kir.jp/data/dp/No6_Nakanishi.pdf

¹⁵ Mohammad Sabir Adina (2013): Wardak seeks \$3b in aid for school buildings. Pajhwook News Agency. <http://www.pajhwook.com/en/2013/05/18/wardak-seeks-3b-aid-school-buildings>, 2015-09-30

százaléka képzetlen (unskilled). Az afgán gazdaság még a növekedés éveiben is képtelen volt felszívni ezt a mennyiségű munkaerőt.¹⁶

Az afgán értelmiség számára munkalehetőséget gyakorlatilag csak az állami hivatalok, a nemzetközi szervezetek és a külföldi nem-kormányzati szervezetek tudnak biztosítani. Ennek megfelelően az afgán értelmiség kiáramlása Afganisztánból folyamatos. Számukra a fő irányos Észak-Amerika, Nyugat-Európa (elsősorban Németország, ahol a legnagyobb afgán közösség él), illetve Ausztrália.

Az Afganisztánból Európába érkező menekülte legnagyobb része Afganisztánból érkezik, kisebb részük Iránból és feltételezhetően Pakisztánból. A magyar menekültjárásban dolgozó afgán származású tolmácsok beszámolója szerint, a pakisztáni menekülttáborokból érkező afgánok is (akik gyakran éveket, évtizedeket töltöttek már el Pakisztánban, vagy fiatalok esetében, ott születtek) inkább afgánnak vallják magukat. Az Iránból érkező - ott menekültként vagy gazdasági migránsként már éveket eltöltött – személyeket általában a nyelvhasználatukról lehet megismerni. A tolmácsok szubjektív benyomása alapján az elmúlt években érkező menekültek többsége írástudatlan, képzetlen személy volt, bár egyes etnikai csoportok esetében (főleg a hazara közösség – akik az iráni menekült populáció nagy részét alkotják) jobbak voltak ezek a mutatók.

A menekültek által bejárt útvonal jól ismert, és körülbelül megegyezik az Afganisztánból Európába érkező heroin csempészet fő irányával. Afganisztánból először Iránba (esetleg pakisztáni kerülővel) jutnak el a menekültek, majd onnan szárazföldön Törökországba, majd a balkáni útvonalon érnek el a magyar határhoz. Néhány afgán tolmács szubjektív véleménye szerint a menekültek egy része repülővel érkezik Törökországba vagy Görögországba, ahol könnyebben jutnak hamis útlevelelhez, majd annak segítségével folytatják az útjukat.

Irán: migrációs kockázatok

A politikai rendszer

¹⁶ Sultan Barakat – Brooke Smith-Windsor (2015): Post-ISAF Afghanistan: The early Months. Brooking Doha Center. 8. o. <http://www.brookings.edu/~media/research/files/reports/2015/05/bdc-afghanistan-nato-report/bdc-nato-event-report.pdf>

A politikai rendszerek stabilitása kulcsszerepet játszik az abban, hogy az adott ország lakossága elinduljon-e *menekültként* a világ fejlettebb régiói irányába. Ebből szempontból Irán az 1979-es iszlám forradalom óta mindig képes volt valamilyen szintű belső stabilitást felmutatni. Még a 2009-es, talán túlzóan forradalomnak nevezett események sem indukáltak hatalmas menekült hullámot az országban.

Irán nem demokrácia, de nem is hasonlított Irak, Szíria, Egyiptom stb. arab diktatúráira. Az ország vezetője egy abszolút hatalommal rendelkező vallási vezető, aki mellett egy relatíve demokratikus választások során külön-külön megválasztott parlament és elnöki intézmény is működik. Az elnök személyéről a lakosság dönt, működének azonban a legfelső vallási vezető bizalmát is élveznie kell, miközben a parlamentnek is részben elszámolással tartozik. Az abszolutisztikus és demokratikus elvek egymás mellett élését mi sem jelzi jobban, hogy Irán „iszlám köztársaságként” határozza meg magát, ahol a népszuverenitás elve megjelenik az alkotmányban.

Irán jelentős diaszpórával rendelkezik Nyugat-Európában és az Egyesült Államokban. Irániak – legyenek perzsák, vagy valamelyik etnikai kisebbség tagja – több hullámban érkeztek nyugatra nagy számban. Az első hullám az 1950-es évek és 1979 között érkezett. A második hullám az 1978-79-es iszlám forradalom alatt és után (1980-as évek), amikor a kulturális forradalom idején értelmiségi ellenes közhangulat uralkodott (az iráni egyetemeket több évre bezárták). Az 1980-as években becslések szerint mintegy három millió ember hagyta el az országot, többségük magasan képzett értelmiségi, a tisztikar túlélő, az üldözött vallási kisebbségek tagjai, és betiltott politikai pártok vezetői/tagjai.¹⁷ A harmadik hullámot az 1990-es évek közepétől számítják és a változó, de többnyire alacsony gazdasági növekedéssel, és a magas munkanélküliséggel hozzák összefüggésbe.

Agyelszívás napjainkban

Egy pillantás a legalapvetőbb statisztikai adatokat tartalmazó, Iránról készült UNICEF táblázatra elárulja, hogy az ország szinte minden fejlettségi mutatóban különbözik a tőle keletre és nyugatra fekvő országoktól (a kivételt csak az északra fekvő török etnikumú országok Törökország, Azerbajdzsán, Türkmenisztán jelentik).

¹⁷ Akbar E. Torbat (2002): The Brain Drain from Iran to the United States. Middle East Journal, Vol. 56, No. 2, 275-276. o.

A 76 milliós Iránban az iskolaköteles gyerekek 99 százaléka jár iskolába, az írástudás aránya a teljes lakosságra vetítve 82 százalékos. 100 lakosból kb. 77 használ mobiltelefont, a lakosság majd 30 százaléka használ internetet. 2012-en a várható életkor 73.6 év volt.¹⁸ Az iráni társadalom demográfiai dinamikája szinte megegyezik a fejlett nyugati társadalmakéval, a reprodukciós ráta 2 százalék alá került, a társadalom öregszik bár ennek a folyamatnak még nagyon az elején van), a fiatalok szocializációjában, értékválasztásában a munka szerepel első helyen a gyerekvállalással szemben.¹⁹ Az UNFPA adatai szerint 2011-ben a lakosság 93 százaléka élt városban. Miközben ez az arány 1956-ban még alig 30 százalék volt.²⁰

Gyakorlatilag bármilyen mutatót kereshetünk, azt látjuk, hogy az elmúlt évek szankciói és az országot körülvevő negatív nemzetközi közhangulat ellenére, Irán folyamatosan fejlődik és magasan kiemelkedik a régióból (Izrael és Törökország kivételével).

Nem véletlen, hogy a közel-keleti ország nem, mint a menekülteket kibocsátó ország jelenik meg a nemzetközi elemzésekben, hanem az agyelszívás (brain drain) által leginkább sújtott országgént.

A Világbank adatai szerint Iránból az OECD országokba történő emigrálás legfőbb célországai az Egyesült Államok és Nyugat-Európa, főként Franciaország, Nagy-Britannia, Németország, Svédország stb.). Minden második iráni migráns az USA-ban, minden ötödik Kanadában és Németországban él. Négy iráni migránsból három magasan iskolázott.²¹

Napjaink állapotát jól jelzi, hogy az iráni felsőoktatást és kutatást felügyelő miniszter 214 januárjában úgy nyilatkozott, hogy az országot évente 150.000 magasan képzett (bár a highly talented kifejezést használja a cikk) ember hagyja el. Az IMF adatai szerint Irán esetében a legmagasabb a világon az agyelszívás.²²

Afgán menekültek helyzete

¹⁸ (2013) Iran, Islamic Republic of. UNICEF http://www.unicef.org/infobycountry/iran_statistics.html, 2015-09-30

¹⁹ Farzaneh Roudi (2015): Can a Nuclear Deal Help Iran's Young Labor Force? Wilson Center Viewpoints No. 77. https://www.wilsoncenter.org/sites/default/files/can_nuclear_deal_help_iran_labor_force.pdf, 2015-09-30

²⁰ Hossein Mahmoudian - Ali Ghassemi-Ardahaee (2014): Internal and Urbanization in I.R. Iran. UNFPA, v. o. <http://iran.unfpa.org/Four-Reports-English/Internal%20Migration%20and%20Urbanization%20in%20I.R.%20Iran.pdf>

²¹ U. o. 15-16. o.

²² Bijan Khajepour (2014): Can Rouhani reverse Iran's brain drain? Al-Monitor. <http://www.al-monitor.com/pulse/originals/2014/01/iran-economy-diaspora-reconciliation-sustainable-progress.html#>, 2015-09-30

Az Iránban élő afganisztáni menekültek mintegy 2-3 millió iráni afgán menekült felerészben regisztráltak és illegálisan tartózkodnak az országban. Az Európa felé tovább utazásban két push faktort lehet azonosítani:

- Irán egyre inkább megnehezíti az afganisztáni menekültek maradását. A menekültstátus elismeréséhez szükséges igazolást évente kell megújítani 2003 óta, a Human Rights Watch elemzése szerint 2007 óta nem adnak ki újat az iráni hatóságok.²³ Valószínűleg elvezetett a milliós illegális menekültek közösséghez. Azok, akiknek nincsen a státuszukat igazoló kártyájuk kiutasítással, akár erőszakos deportálással is szembenézhetnek. Az Európa felé tartó menekülés oka lehet az attól való félelem, hogy vissza kell térniük Afganisztánba.

- Irán a Szíriában folytatott háborújához afgán síita hazarákat toboroz. Becslések 2000-3000 főre teszik azoknak az afgán „önkénteseknek” a számát, akiket pénzzel, jobb életkörülmények ígéretével, vagy egyszerűen fenyegetéssel, kényszerítéssel vett rá az iráni Forradalmi Gárda (a rezsim fő paramilitáris szervezete, amely az iraki és szíriai harcokban az iráni segítségnyújtás fő koordinátora és eszköze) arra, hogy Szíriában harcoljanak az Aszad rezsim oldalán. Az „önkéntesek” tipikusan képzetlen, írástudatlan, Iránban illegálisan tartózkodó menekültek, akiket kiszolgáltatott helyzetük miatt könnyű manipulálni.²⁴

A fentiekre tekintettel az Iránból érkező menekültek négy csoportba sorolhatóak.

- Afganisztánból indult afgánokból, akik Iránt csak tranzitországnak használják.
- Iránban hosszabb rövidebb ideje élő afgánok, akik elsősorban a jobb élet reményében, családegyesítés, negatívan megváltozott megélhetési körülmények miatt kelnek útra Európába. Köztük egyaránt lehetnek iskolázott és analfabéta személyek.
- Iránból valamilyen üldöztetés miatt érkező személyek (politikai nézet, vallási, etnikai kisebbség). Általában kis számú csoportról van szó, de összhangban az általános iráni trendekkel, ők is közepesen vagy magasan iskolázottak.
- Az Iránból érkező iráni menekültek legnagyobb rész gazdasági bevándorló, magasan iskolázott, képzet munkaerő, főleg természettudományi, egészségügyi hátérrel.

²³ (2013) Unwelcome Guests: Iran's Violation of Afghan Refugee and Migrant Rights, Human Rights Watch. <https://www.hrw.org/report/2013/11/20/unwelcome-guests/irans-violation-afghan-refugee-and-migrant-rights>, 2015-09-30

²⁴ Anuj Chopra (2015): Iran enlists Afghan refugees as fighters to bolster Syria's Assad. AFP. <http://news.yahoo.com/iran-enlists-afghan-refugees-fighters-bolster-syrias-assad-071834833.html>, 2015-09-30

Pakisztán: vallási és etnikai intolerancia

Politikai helyzet

Pakisztán létrejötte óta folyamatosan a demokratikus berendezkedés és a katonai puccsok váltógazdaságában él. A hadsereg domináns szerepe a politikai (és a gazdasági) életben ennél fogva történelmi múltra tekint vissza. A legutóbbi katonai puccsra 1999-ben került sor, amely 2008-ig tartott. Sokatmondó, hogy az ország történetében először 2013-ban fordult elő, hogy egy kormány eljutott egyáltalán az újraválasztás lehetőségéig.

Mivel az ország mesterségesen jött létre több etnikai közösség egy országban történő egyesítésével, a közös nemzeti öntudat gyenge. A politikai hatalom a pundzsabi elit (katonai és politikai) elit kezében összpontosul, akik érdekeiknek megfelelően elsősorban a szindi (politikai) és pastun (katonai) elitet kooptálták a hatalomba. A vallási (különböző síita-, kisebb pre-izlám stb. irányzatok) és szeparatista etnikai szervezetekkel szemben általános az intolerancia. Az összetartó erőt leginkább az iszlám vallás, Kasmír tartomány egy részének 1948-as elvesztése jelenti és az India ellenesség jellemzi.

A világ második legnagyobb muszlim országa (kb. 200 millió) jellemzőiben leginkább egy fejlődő világbeli országra emlékeztet. A lakosság fiatal, kb. 50 százaléka 24 év alatt, az írástudatlanság aránya 45 százalék körüli. Bár az urbanizáció gyorsütemű, és két nagyvárosban él a lakosság 10 százaléka, az emberek többsége (mintegy 67 százalék) továbbra is vidéken, többnyire földművelésből él (a munkaerő 40 százaléka).²⁵ Az internet penetráció 10 százalékos.

Bár az ország szegény (az egy főre jutó GDP 1270 USD/fő, a lakosság 12 százaléka él a szegénységi küszöb alatt, a fekete és szürkegazdaság a GDP 30-50 százalékát adja, és a lakosság alig két százaléka adózik, az ország belpolitikailag stabil.²⁶ Sem a katonai puccsok idején, sem az 1990-es évek vége óta tartó egyre intenzívebb tálib és más szélsőséges

²⁵ Pakistan. CIA World Factbook. https://www.cia.gov/Library/publications/the-world-factbook/geos/print/country/countrypdf_pk.pdf, 2015-09-30

²⁶ Pakistan: CIA World Factbook: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/pk.html>. Kívéve adózási arány: Diana Temple-Raston (2012): In Pakistan, Tax Evaders Are Everywhere — Government Included. NPR. <http://www.npr.org/2012/12/19/167631856/in-pakistan-tax-evaders-are-everywhere-government-included>, 2015-09-30. Adatok a fekete és szürkegazdaságról: M. Ali Kemal (2003): Underground Economy and Tax Evasion in Pakistan: A Critical Evaluation. Pakistan Institute of Development, Research Report No. 184.

szervezetek okozta, az ország peremterületein aktív erőszak nem okozott nagyobb menekülthullámot.

Migráció és menekültek

Hivatalos pakisztáni kimutatások szerint Pakisztán lakosságának kb. 3,6 százaléka (kb. 7.2 millió fő) él külföldön szinte teljes egészében vendégmunkásként (vagy eredetileg gazdasági migránsként hagyta el az országot.) A legnagyobb közösség az Öböl térségben él (mintegy 3,5 millió ember).²⁷ 2006-os adatok szerint ennek a munkaerőnek a kb. 51 százaléka képzetlen (unskilled, növekvő tendencia), 43 százaléka szakképzett (skilled, csökkenő tendencia), 3-3 százaléka magasabb szakképesítéssel vagy felsőfokú végzettséggel rendelkezik (technical – professional, mindkettő növekvő tendencia).²⁸ Az Európában élő mintegy 2.2 millió pakisztáni fele Nagy-Britanniában él, a maradék főleg, Olaszországban, Spanyolországban, Németországban, Görögországban és Dániában vannak (de létszámuk sehol sem éri el a 100.000 főt).²⁹

A nagy-britanniai közösség alaposabb elemzése rámutat arra, hogy 75-80 százalékuk ugyanabból a város (és a körülötte levő régióból) származik. Az 1960-as években több tízezer embernek kellett elhagynia lakhelyét a pakisztáni Mirpur járásban egy víztározó építése miatt, őket a brit kormány gyakorlatilag meghívta, hogy vendégmunkásként telepedjenek le Közép-Anglia nagyobb iparvárosaiban, mivel a brit ipar munkaerőhiánnyal szenvedett. Ez egyben azt is jelenti, hogy akiket pakisztániként tart számon a szakirodalom Nagy-Britanniában, jórészt olyan második vagy harmadik generációs pakisztáni aki az elmúlt 50 év alatt is megőrizte (a brit mellett) eredeti identitását. Erre utal, hogy nyelvészeti felmérések szerint a mirpuri nyelvjárás (amely a punzsabi nyelv egyik változata) a második leggyakoribb nyelv az országban.³⁰

A pakisztáni menekültek főleg vallási kisebbségek körül kerülnek ki, elsősorban a síita és az ahmadiyya közösség részei. A többségében szunnita vallású Pakisztánban az elmúlt két évtizedben jelentősen megerősödött a vallási intolerancia (nemcsak a vallási), aminek

²⁷ Ministry of Overseas Pakistanis and Human Resource Development (2015): Yearbook 2013-2014. Government of Pakistan, 2015. 29-31. o.

²⁸ Dr. Ijaz Shafi Gilani (2008): A Case Study of Pakistani Labour Force in the Gulf. Gulf Research Centre, 23. o.

²⁹ Ministry of Overseas Pakistanis and Human Resource Development (2015): i. m. 29-31. o.

³⁰ Michael Lothers - Laura Lothers (2012): Mirpuri immigrants in England: A sociolinguistic survey. SIL International. 2. o.

következtében ennek a két vallási közösségnek a tagjait vezetőit rendszeresen érik – halálos áldozattal is járó – támadások.

A Pakisztánban élő nagyszámú afgán menekült közül is nagy valószínűség szerint egyre többen indulnak el Európába. A Magyar Bevándorlási Hivatal munkatársainak véleménye szerint azonban ezek a személyek az afgán menekültekről szóló adatsorban jelennek, mert konzekvensen afgánnak vallják magukat. Így tehát a 2015 első félévi adatoknál jelzett mintegy 3000 főnyi pakisztáni menekült kifejezetten pakisztáni származású. Bár konkrét adat nincs az iskolázottságukról, a fenti elemzés fényében valószínűsíthető, hogy alacsony iskolázottságú és/vagy képzetlen személyekről, családokról lehet szó, mivel a magasabb társadalmi rétegeknek az extenzív európai diaszpóra miatt nem jelenthet nehézséget eljutni a főbb nyugati országokba.